

PIESE CARE AU PUTUT FI SCRISE ȘI JUCATE ÎN CLIMATUL CREAT DE CONGRESUL AL IX-LEA AL P.C.R.

Tinerețea și veșnicia muntelui

Muntele * lui Dumitru Radu Popescu este o meditație despre dăinuire. O meditație care, deși gravă, nu-ți încruntă niciodată sprincelele, deși profundă, nu te poartă pe marginea unor abisuri însondabile, deși vibrând de un patriotism ardent, nu țintește nici o clipă efecte melodramatice, de paradă. Ea, această meditație (și, firește, această piesă), e așezată din capul locului sub umbra și sub tutela, pe cât de concrete, pe atât de simbolice, ale unui munte „verde și nemuritor”, pe care natura acestui colț de lume l-a hărăzit, dintru început, ca pe-o coloană de granit a infinitului, aleșilor săi, cu mii de ani înainte ca Meșterul din Hobita să fi imaginat replica ei modernă, și ea nemuritoare.

Aici, în acest decor original, cu munți și păduri și izvoare, sub un cer pe care strămoșii noștri erau convinși că pot să-l despresoare de norii negri, rău-prevestitori, cu același simț al datoriei și cu aceleași săgeți pe care le trimiteau în întâmpinarea dușmanilor ce ne cotropeau adesea hotarele, aici, sub lumina unui soare atotputernic și sub stelele limpezi și catifelate, prin desisul cărora înțelepții știau întotdeauna s-o descopere pe-aceea în stare să ne arate drumul nostru, sigur și inconfundabil, în istorie — steaua cinstei, a demnității și-a omeniei, aici, pe plaiul carpatin, același acum ca și-n urmă cu mii de ani, trăiesc, muncesc și gîndesc oamenii Muntelui lui D. R. Popescu, într-o armonie desăvîrșită, într-o comuniune deplină cu natura înconjurătoare. Ei se îngrijesc de albine sau meșteresc oale de lut, își rînduiesc multele lor treburi gospodărești ori cîntă din gură, din frunză, din fluier. O colectivitate de

oameni simpli, dar stăpîni pe rosturile lor, conștienți de drepturile și de îndatoririle lor pe acest pămînt. Și, mai ales, încredințați de nemurirea lor. Ei se numesc Riborasta sau Andra sau Sado sau Seuthes sau... Dromichaites. Acesta din urmă se întîmplă să fie chiar regele lor. Al celor cîțiva, pe care-i putem urmări și-asculta, dar și-al celor mulți, răspinși prin munții și văile și cîmpiile stăpînite din moși-strămoși de cei mai viteji și mai cinstiți dintre traci. Munți și văi și cîmpii amenințate, în clipa ce ne este înfățișată, de înaintarea parcă imposibil de stăvilă a oștilor înfumuratului rege macedonean Lisimah, venit să răspundă prin rău binelul ce i se făcuse (eliberarea necondiționată a fiului său, Agatocle, căzut prizonier într-o luptă anterioară cu geto-dacii) și să treacă prin foc și sabie vicile și bunurile unui popor harnic, pașnic și demn.

Ecouri ale acestei impetuoase înaintări ajung tot timpul „pe scenă”, dar ele trezesc reacții diferite la personajele pe care dramaturgul și le-a ales ca să ni le prezinte în crîmpeie de viață pline de miez filozofic și de savoare. Totul rămîne, însă, de-o simplitate care vizează esențele, însăși curtea regelui Dromichaites nefiind altceva decît o gospodărie țărănească oarecare, lipsită de „etichete” și „proto-coale” inutile și oferind, astfel, celor care o populează de obicei, ca și celor ce-o traversează întîmplător, posibilitatea de a se manifesta la fel de simplu și de firesc, de a-și arăta în mod deschis frămîntările, convingerile, opțiunile, într-un climat de exprimare liberă, am zice chiar democratică, a opiniilor, fapt care nu știrbește cu nimic autoritatea unui **pater familias** ce ne va deruta, poate, la început, cu aparenta sa nehotărîre, cu trucața sa acceptare a fatalității, dar care se va dovedi, în cele din urmă, nu numai un luptător viteaz și neobosit, nu numai un strateg fără pereche, dar și un diplo-

* D. R. Popescu — „Teatru **”, în seria „Teatru comentat”, Editura Eminescu, București, 1987, pag. 145 (ediție îngrijită de Valentin Silvestru).

mat iscusit, travestit în ori mai degrabă dublat de un pasionat crescător de albine.

Așa se face că, atunci cînd pustiitoarea oaste macedoneană, istovită prin sete și foamete de ceea ce, mai tirziu, va intra în manualele de artă militară sub numele de **tactica pămîntului pirjoli**, se va preda fără nici o condiție, cînd însuși regele Lisimah, un fel de Baiazid **avant la lettre**, se va recunoaște învins în fața regelui-tăran Dromichaïtes, superioritatea celui din urmă asupra celui dintîi va confirma cu strălucire un adevăr extrem de palpabil, verificat de-alteia și-atîtea ori de-a lungul istoriei: și anume că acela ce-și apără „sărăcia și nevoile și neamul”, acela ce nu se clintește din fața năvălitorilor, acela ce-și iubește cu ardore vatra sa, a străbunilor ca și-a urmașilor săi, și este gata oricînd să-și sacrifice chiar și viața pentru libertatea și integritatea ei, va fi întodeauna biruitor.

„Pus și el de istorie într-o asemenea situație, Dromichaïtes nu se va grăbi să-și anine pe frunte laurii învingătorului. Pentru el viața nu este un turnir. Astfel, departe de a se arăta arogant, el își tratează cu mărinimie învinsul, ospătîndu-l cu adevărat regește și permițîndu-i să se reîntoarcă, nevătămat, între hotarele sale. „A face dreptate, ticălosule — îi spune Dromichaïtes vărului său, Argileș, un războinic obtuz și setos de singele învinsului — nu înseamnă a te răzbuna, înseamnă a așeza omenirea, și omenia, și dragostea în matca lor...”. Iată o lecție de o mare frumusețe morală, ce pare desprinsă din suavitătea gravă a unei snoave populare, dar care are la bază însăși desfășurarea exactă a faptelor, așa cum le-a consemnat pentru eternitate istoria.

De altfel, **Muntele** lui D. R. Popescu se sprijină, de la-nceput și pînă la sfîrșit, pe adevăruri istorice sirguincios colecționate și temeinic verificate, fără ca prin aceasta să rezulte, însă, o piesă de reconstituire istorică, ci, așa cum spuneam mai înainte, o meditație sau, dacă vreți, o parabolă despre dăinuire. În orice caz, o construcție dramatică nu numai modernă, prin mijloacele „de gen” folosite, dar și de o acută și necesară actualitate.

Procedînd astfel și apelînd adeseori la arsenalul ineuizabil al comediei, deși fundalul acțiunii propriu-zis este deosebit de grav (a fi sau a nu fi ca țară, a fi sau a nu fi ca neam!), D. R. Popescu reușește, credem noi, să surprindă și să reliefeze una din laturile fundamentale ale sufletului românesc — acel „haz de neocaz”, care nu ne-a părăsit niciodată, acel zîmbet cu care-am știut să privim și să înfruntăm întodeauna vicisitudinile vieții, ale istoriei. Coborînd pînă-n vremea sau, mai bine zis, pînă-n „ograda” lui Dromichaïtes, autorul pare

că-ncearcă să descopere aici chiar rîdăcinile acestui fel al nostru de-a fi, și care-nscănuță nu numai o aparentă detașare prin umor, nu numai prezența constantă — în spatele glumei sau a surisului — a lucidității și a voinței noastre de acțiune, ci și hotărîrea neclintită a unui înțelepciune, virtuțile sale fundamentale: popor de a-și valorifica, prin muncă și prin hărnicia, iscusința, curajul, cinstea, omenia!

Priviți astfel, Dromichaïtes și oamenii săi sînt și nu sînt personaje istorice, ori, altfel spus, ele aparțin, desigur, unui anumit moment istoric, în măsura în care faptele ce ne sînt înfățișate s-au petrecut cu adevărat, dar reprezintă, în același timp, și ceea ce este peren și distinctiv în alcătuirea lor (a noastră) sufletească matricea spirituală a unui popor sta-tornic și domn, cu vîrsta măsurată-n milenii!

De aceea, Dromichaïtes și oamenii săi ni se relevă ca niște firești contemporani, iar ideile care-i frămîntă și răspunsurile pe care sînt obligați să le caute ne apar ca fiind de-o extraordinară actualitate. Așa stau, de pildă, lucrurile, atunci cînd regele geto-dacilor încearcă să defie-nească agresiunea, ajungînd în cele din urmă la concluzia că „Nimeni nu recunoaște că este agresor”! De altfel, însuși Lisimah își justifică perfidele acțiuni de cîmpire întreprinse împotriva vecinilor săi ca pe niște „acte civilizatoare”, ca pe niște încercări de a-i antrena și pe aceștia în mersul general al istoriei, pe care ei, văzîndu-și de treburile lor, ar „boicota”-o. Ce înseamnă aceste „acte civilizatoare” ne-o spune unul dintre macedoneni (Bambalon): „...l-au urmat pe Alexandru cel Mare pînă în Persia, ca să nu cîștige nimic... Au cucerit lumea, ieșind mereu învinși, n-au clădit decît nimicul...”. Ce înseamnă, în același timp, „boicotarea” istoriei? Ne-o spune, cu ciudă, Lisimah, regele învins: „Voi credeți în pădura care vă apără, eu în sabie, voi în bobul de griu care vă satură, în miere, în ce creșteți și vă ajută, în oi, în berbeci, în griu...”. Și mai înseamnă, așa cum gîndeste înțeleptul Riborasta, credinciosul sfetnic al regelui Dromichaïtes, „sufletul neamului nostru să-l ținem în sănătate”!

Așadar, pe de o parte, tropot înspăimîntător de cai și săbii mereu amenințătoare, pîrjol și omor, întru clădirea „nimicului”; pe de altă parte, bucuria de a spori roadele pămîntului, de a păstra în cinste și curățenie sufletele oamenilor, de a asculta în tihnă zumzetul albinelor și cîntecul mierlelor, de a privi cu neșaf verdele nemurilor al pădurilor, de a admira măreția simbolică a muntelui, ca și hotărîrea mereu trează de a apăra, cu orice preț, toate aceste neprețuite valori ale umanității. De a le apăra cu vitejie,

dar și cu luciditate. De aceea, vorbele înțeleptului Riborasta („Ura duce la ură... Sabia moare de sabie...”) vor avea un net câștig de cauză în fața celor rostite de războinicul orbit de furie, care este Argile. „Eu sint un luptător — spune acesta —, fiind pun mîna pe sabie, nu mă mai gîndesc !”

Cumpănind cu mare grijă faptele, ca și vorbele, analizîndu-le cu toată răspunderea cu care a fost investit de istorie, Dromichaïtes, pentru care țara sa este casa sa și care mai știe, de la credinciosul său sfetnic, că „Toate biruințele sînt îndoielnice... și trecătoare. O înțelegere e mai omenească...”, poate să afirme cu autoritatea pe care nu numai înțelepciunea și experiența sa de viață, dar și aura sa de incontestabil învingător i-o conferă: „Nu armele, forța, ar trebui să se bată, ideile să se confrunte între ele, doar ele...”.

În fața acestei usturătoare lecții, pe care un întreg popor, dirz și unit în jurul conducătorului său, i-o servește, Lisimah este nevoit să recunoască: „Nu doar bogăția în arme poate decide soarta luptei, sau numărul oștenilor... Aici m-ai învins, Dromichaïtes, în încrederea pe care ai avut-o în acest om...” (citește în acești oameni !). El vede, astfel, în cele din urmă, în regele-țăran „un mare reformator care vrea să transforme din temelii națiunea getică. Oamenii să tragă învățături, moravurile să se schimbe, disciplina și ordinea de stat să aibă o stabilitate”. „În locul urii dintre noi, el a așezat prietenia, în locul războiului, el a așezat pacea”, mai spune Lisimah, adresîndu-se apoi alor săi: „Luați ca exemplu pe acest barbar get, luați ca exemplul chipul luminos și regesc în care s-a purtat cu noi... Nu poți con-

strui un popor, o nouă credință, dacă nu te construiești înții pe tine”. Sînt acestea cuvintele aceluiași Lisimah care, abia căzut în mîinile lui Dromichaïtes și sigur, atunci, că — învins fiind — va fi tratat cu cruzimea obișnuită a învingătorului, afirmase cu o convingere ce părea imposibil de strămutat: „În războaie nu există decît o dreptate, dreptatea războaielor ! Nu vorbi de cîntece, nu contează ! Nu vorbi de înțelegeri, nu se respectă !” Comparînd spusesele acestea cu cele de mai înainte, vom avea, în chipul cel mai sugestiv, imaginea celei de a doua înfringeri a lui Lisimah, respectiv a celei de-a doua biruințe a geto-dacilor lui Dromichaïtes : o biruință de astă dată pe tărîm moral, o biruință a unui alt mod de a vedea lucrurile, mersul istoriei, a unei noi și generoase concepții despre viață, despre menirea omului pe pămînt. O biruință care, în planul concret al istoriei, a însemnat, chiar și atunci cînd înfruntarea cu armele ne-a fost defavorabilă, triumful luminii asupra întinericului, triumful cinstei, al demnității, al hărniciei, al încrederii în viitor, triumful iubirii de libertate, de adevăr, de dreptate, triumful general al omului și-al omeniei. Într-un cuvînt : dăinuire !

Trăgîndu-și sevela din istoria multimilenară a patriei și distilîndu-le, din punct de vedere artistic, la flacăra-naltă a unor piscuri incontestabile ale creației noastre literare (Eminescu — „Scrisorile III”, Arghezi — „Blesteme” etc.), Dumitru Radu Popescu realizează, cu piesa **Muntele**, una dintre cele mai viguroase, mai reprezentative și mai durabile lucrări dramatice ale sale.

Ștefan DIMITRIU